

ALGIS UZDILA

ŽVILGSNIS Į PAVARDŽIŲ LOBYNĄ. N–Ž

Naliubavičius – žinoma lietuvių turėta pavardė Beceilų parapijoje. Aiškiai slaviškos kilmės, plg. lenk. *lubić* ar rus. *liubit'* „mėgti“.

Narkeliūnas – pavardė, kilusi iš *Narkus*, kuri sietina su pavarde *Norkus* (žr. *Moniuška, Norkus*). Giminingos pavardės: *Narkala, Narkelis, Narkis, Narkys, Narkūnaitis, Narkūnas* bei *Narkauskas, Narkavičius, Narkevičius, Narkunovičius*.

Nevulis – LPŽ autoriai teigia, kad esama pavardės neaiškios sąsajos su *Navulis*, kuri savo ruožtu siejama su būdvardžiu *naujas*, iš kurio turime pavardę *Naujelis*.

Nometka – vardažodis, galbūt kilęs iš slaviško skolinio *nometas* „palapinė“. Tuomet būtų peyoratyvinės priesagos *-k-* vedinys, galėjęs reikšti žmogų, gyvenusį prastame name. Tokia pavardė aptinkama Seinų krašte, tačiau, matyt, yra reta, nes jos LPŽ nepateikia. Lenkų kalba ji vadinama *Namiotko*, tačiau tokia forma lenkų žodžių darybai nėra būdinga (plg. *Moniuszko*).

Norkus – panašiai kaip ir *Noreika*, pavardė sietina su veiksmažodžiu *norėti* ar būdvardžiu *norus*. Tai peyoratyvinės priesagos *-k-* vedinys. Giminingos pavardės: *Norka, Norkaitis, Norkas, Norkeliūnas, Norkys, Norkunas* (dėl klaidos), *Norkūnas* bei *Norkevičius*.

Trakiškių kapinėse Punske ilsisi visuomenės veikėjas, tautinio sąjūdžio dalyvis, aušrininkas, literatas kun. Simonas Norkus-Norkevičius. 1881 m. paskirtas Punsko klebonu. Nustojęs sveikatos, iš šių pareigų pasitraukė.

Norvydas – pavardė sudaryta iš dviejų šaknų: *nor-* ir *vyd-*. Pirmoji šaknis siejama su daiktavardžiu *noras*, antrasis dėmuo *vyd-* sietinas su veiksmažodžiu *išvydo* (plg. *Vydūnas*).

Oginskas – paprastai ši pavardė kildinama iš lenkų *Ogiński*, tik kad ten sunkiai etimologizuojama. Todėl šaknų reikia ieškoti lietuvių kalboje. LPŽ dar sieja ją su *Aginskas* (kuri iš *Aginis*, o ta sietina su *ąginė* „gyvatė, angis“), arba jos kilmė galima ir iš vietovardžio, tačiau vis nukreipiama į kitas pavardes ir nenurodoma, iš kokios. Tuo tarpu visai tikėtina, kad ji siejasi su žemaičių donininkų *oga* „uoga“ ir, atrodo, suslavinta *Uogius* „uogas mėgstantis ar besiverčiantis jų rinkimu žmogus“.

Garsiausias iš Oginskų giminės yra Mykolas Kleopas Oginskis (1765 10 07–1833 10 15) iš Rietavo, kunigaikštis, garsus kompozitorius ir mecenatas, Lietuvos didysis išdininkas (1793–1796), didysis Lietuvos ginklakalys nuo 1789 m., Rusijos senatorius, T. Kosciuškos rėmėjas Lietuvoje, 1794 m. sankylio Lietuvoje dalyvis, emigracijos veikėjas. Mirė Florencijoje, ten ir palaidotas. M. Oginskis pats kūrė muziką ir Rietavo dvare laikė orkestrą, jame grojo ir M. K. Čiurlionis. Kunigaikštis, pastebėjęs jo gabumus, davė stipendiją ir pasiuntė berniuką studijuoti muzikos į Varšuvą. Žinomiausias Oginskio muzikinis kūrinytis yra „Atsiveikinimas su tėvyne“.

Ožkinis – siejama su liet. daiktavardžiu *ožka*. Žinoma daug giminingos kilmės pavardžių: *Oželaitis*, *Oželas*, *Oželenis*, *Ožėnas*, *Ožys*, *Ožiūnas*, *Ožkaitis*, *Ožkelėnas* (turėtų būti *Ožkelėnas*), *Ožkelionis*, *Ožkelis* bei *Oževičius*. Ši pavardė (lenkiškai rašoma *Oszkinis*) išlikusi Beceilų parapijoje ir tik patvirtintų Beceilų kilmę.

Pacenka – turi tą pačią šaknį, kaip ir *Pacas*, tai priesagos *-enka* vedinys (plg. *Kazulis* : *Kazulenka*).

Žymus šiai pavardei atstovaujantis žmogus yra Punsko krašto sūnus Petras Pacenka. 1918 m., kai lapkričio 15 d. čia įsikūręs Punsko lietuviškas valsčius gyventojų visuotinio susirinkimo vardu pareiškė valią prisijungti prie Lietuvos, jis buvo išrinktas valsčiaus pirmuoju viršaičiu.

Pacevičius – suslavinta iš *Pacas*.

Paminėtinas šios pavardės turėtojas Pacevičius (vardas nežinomas), pokario metų Punsko bažnyčios vargonininkas.

Pacukonis – patroniminės priesagos *-on-* vedinys iš kitos patroniminės pavardės *Pacukas* „Paco sūnus“. Pastarosios negalima painioti su panašiai skambančiu žodžiu *pacukas* „žiurkė“, nes tai tik atsitiktinė jų fonetinė sutaptis. Pavardės raida: iš *Ipatijaus* lietuviai, nelabai mokėdami tarti svetimus žodžius, suformavo pirminę pavardę *Pacas*, ši toliau išleido gyvuoti atžalą *Pacukas*, ir tik iš jos ilgainiui šio sūnų imta vadinti *Pacukoniu*.

Pajaujis – siejama su liet. daiktavardžiu *jauja* „pastatas linams džiovinti ir minti“. Pajaujis būsiąs žmogus, gyvenęs prie jaujos, gal kaime turėjęs jaują. Kadangi ne kiekvienas ūkininkas turėjo jaują, šitaip pavadintą žmogų reikia manyti buvus turtingą.

Punsko krašte Jonas Pajaujis buvo nusipelnęs agronomas ir visuomenės veikėjas. Jo veiklos vaisius – aplinkinių kaimų ekonomikos ir žemdirbystės kultūros kilimas, buvęs juntamas dar daug pokario metų. Kitas žinomas Jonas Pajaujis yra Antrojo pasaulinio karo Lietuvos bėglys, Švedijos lietuvių visuomenės veikėjas. Dar kitas šios pavardės nešiotojas yra pagarsėjęs dainininkas Andrius Pajaujis, Lietuvoje žinomas sulenkinta forma Pojavis. Mat lenkai Pajaujui įrašė pase pavardę *Pojawis*, šis atvyko studijuoti į Vilnių, ir čia jį lietuviai perrašė kaip *Pojavis*, čia jis sukūrė šeimą ir gimus sūnui tokia iškreipta pavardė ir liko. Kai Andrius išgarsėjo, žurnalistai net nežinojo, kaip tokią pavardę kirčiuoti, – *Pójavis* ar *Pojāvis*, ir tuo atveju nežino, kaip tarti kamiene esantį *o*, – trumpai ar ilgai.

Pakuckas – pavardė veikiausiai kilusi iš krikštavardžio *Povilas* (plg. rus. *Pavel* : *Pacha*). Tos pačios kilmės yra ir kita pavardė, jau labiau aplietuvinta – *Pakutka*.

Pakutka – žr. *Pakuckas*.

Palevičius – suslavinta iš *Palys*, kuri savo ruožtu kilusi iš asmenvardžio *Napalys* (iš *Napoleonas*).

Palionis – patroniminės priesagos *-on-* vedinys iš *Palys*.

Paliūnas – greičiausiai patroniminės priesagos *-ūn-* vedinys iš *Pala*, *Palys*. Ši pavardė mūsų krašte neišlikusi, tačiau ją buvus liudija likęs Paliūnų kaimas. Nors fonetiškai labai artimai skamba pavardė *Paliūnis*, jos kilmė kita – ji rodo žmogų, gyvenantį prie liūno (žr. *Pajaujis*).

Pangonis – yra ir kitų pavardės variantų: *Pangonas*, *Pongonas* bei *Pongonis*. Šių vardažodžių kilmė nėra lengvai ir vienareikšmiškai išaiškinama. Gali jos būti patroniminės priesagos *-onis* vediniai, plg. *Janonis*, *Jokūbonis*, *Palionis*. Tada lieka neaišku, iš kokio vardo paimta šaknis. Antra vertus, galima manyti, kad tai sudurtiniai vardai, sudaryti iš dviejų šaknų: *pan-gonis*. Čia reiktų laukti pravardinės pavardės: *pongonis* (plg. *naktigonis*) – suprask, „pono gyvulių piemuo“, juoba kad turime ir pavardę *Pongonis*. Tačiau bene rimčiausią pavardės etimologiją padėtų atskleisti latvių ir prūsų kalbose išlikę žodžiai: latv. *pane* „pamazgos, prastas gėralas“ (K. Būga, *Rinktiniai raštai*, t. 3, p. 538) bei pr. *pannean* „pelkė, samanyne“ (K. Būga, t. 1, p. 529). Šitai leistų manyti turėjus ir mums žodį **panė* „raistynė, pelkė, drėgna

ganykla“. Pangonis ir būtų tas piemuo, kuris ganęs gyvulius panėse, t. y. pelkėse, drėgnose balose.

Paplauskas – labai populiarus pavardė ir Lietuvoje, ir kaimyniniuose slavų kraštuose (lenk. *Popławski*, rus. *Poplavskij*). Etimologijos ieškoti reikėtų, matyt, slavų kalbose.

Parakevičius – LPŽ šią pavardę gretina su lenk. *Parakiewicz* bei bltr. *Parakievič*. Tačiau lenkų kalboje ši pavardė neturi etimologijos. Tai turėtų būti sulenkinta forma iš liet. *Parakas*.

Paransevičius – reta pavardė, aptinkama tik Alytaus rajone ir Punsko apylinkėse. Jos daryba nėra aiški. Veikiausiai bus susiformavusi iš vokiško daiktavardžio *Ranzen* „kuprinė, kukštera, kelionmaišis“ arba *šnek*. „pilvas“. Pirma reikšmė žinomas ir rusų kalboje vartojamas žodis *ranec*. Tokią prielaidą patvirtintų lenkų kalboje išlikusi šios pavardės forma *Forencewicz*, kilusi veikiausiai iš vokiško *Vorranzen* ar *Vorranz*, kas ir galėtų reikšti iš priekio segamą kukšterą, arba pilvą. Kad taip galvoti galima, rodo ir lietuviškos pavardės *Pilvelis*, *Pilvenis*, *Pilvinis*. Lietuvoje aptinkama dar pavardė *Rancas* (LPŽ), tai aiškus germanizmas.

Ryškesnė asmenybė šia pavarde yra mokytojas Juozas Sigitas Paransevičius, buvęs Punsko licėjaus direktorius, Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos Centro valdybos pirmininkas, visuomenininkas.

Paškevičius – iš bltr. *Paškievič* (iš rytų slavų asmenvardžio formos *Paška*).

Pauliukonis – ilgesnį kelią nuėjusi su patroniminėmis priesagomis *-uk-* ir *-onis*, taigi esanti jau trečios generacijos. Pirmoji buvo *Paulius*, kuri pavardės reikšmę įgavo iš krikštavardžio *Paulius*. Aptinkama gausybė šios šaknies įvairiausių vedinių: *Paulaitis*, *Paulas*, *Paulėka*, *Paulėkas*, *Paulėnas*, *Paulikaitis*, *Paulikas*, *Paulikėnas*, *Paulikonis*, *Paulinas*, *Paulionis*, *Paulionka*, *Paulis*, *Paulys*, *Pauliukaitis*, *Pauliukas*, *Pauliukėnas*, *Pauliukynas*, *Pauliukys*, *Pauliūkoni* (netaisyklinga) bei *Paulauskas*, *Paulavičius*, *Paulevičius*, *Paulikevičius*, *Paulinskas*, *Pauliukevičius*.

Pavasaris – vardažodis, kilęs iš lietuvių metų laiko vardo *pavasaris*. Gretimos pavardės: *Pavasaraitis*, *Pavaseris* (dialektizmas), *Povasaris* bei *Pavasarauskas*.

Paznėkas – slaviškos kilmės pavardė, plg. bltr. *Pazniak*, *Pozniak*.

Pečiulis – LPŽ autorių manymu, yra lietuvių patroniminės priesagos *-ulis* vedinys iš krikštavardžio Petras slavų kalbose vartojamų formų *Petia*, *Pėčia* ar kitaip (plg. liet. *Jonulis*, *Juozulis*, *Petrulis*). Ši pavardė labai plačiai žinoma visoje Lietuvoje, gal dėl to, kad popula-

rus buvęs Petro vardas. Matyt, ši numanoma giminystė su lietuvišku daiktavardžiu *petys* ir lėmė, kad minimoji pavardė susilaukė būrio giminųjų vardažodžių – taisyklingų, netaisyklingų ir tarminių formų: *Peciukonis, Peciulionis, Peciulis, Peciūnas, Peckis, Peckys, Peckus, Pecukonis, Pėča, Pečaitis, Pėčaitis, Pečanga, Pėčas, Pėčelis, Pečeliūnas, Pečėnas, Pečėnis, Pečėnkis, Pečėnkus, Pėčia, Pečiagonis, Pečikonis, Pečėnaitis, Pėčėnis, Pečiokas, Pečėnaitis, Pečėis, Pėčėys, Pečiukaitis, Pečiukas, Pečiukėnas, Pečiukonis, Pečiulaitis, Pečiulionis, Pečiulis* (su dviguba galūne), *Pečiulka, Pečiūnaitis, Pečiūnas, Pečiūra, Pečiūra, Pečiutaitis, Pečka, Pečkaitis, Pečkas, Pečkis, Pečkys, Pečkūnas* (netaisyklinga), *Pečkūnas, Pečkus, Pečiulaitis* (dviguba priesaga *-ul-aitis*), *Pečulis, Petčiulis, Petelis* bei *Peciulevičius, Pecukevičius, Pečatauskas, Pečauskis, Pečetauskas, Pečėvičius, Pečiatauskas, Pečėskis, Pečėinkevičius, Pečiukevičius, Pečiulevičius, Pečiulskis, Pečėauskas*.

Penkevičius – iš lenk. *Pieńkiewicz*.

Petronis – patroniminės priesagos *-on-* vedinys iš krikštavardžio *Petras*.

Petruškevičius – raštinės suslavinta *Petruškos* forma. Tai patroniminė pavardė, išvesta iš vardo *Petras*, iš jos susiformavo *Petrušas* ar *Petrušis* – ji vėliau gavo pejoratyvinę priesagą *-k-*, todėl turime formą *Petruška*, o ši perėjusi per kanceliariją įgavo galutinę formą. Šios rūšies pavardė pasirodė labai gabi, ir pridėjo aibę giminųjų pavardžių: *Petralis* (dzūkėška forma), *Petraitis, Petrašiūnas, Petreikis, Petrelionis, Petrelis, Petrelis, Petreliūnas, Petrenas* (klaidinga), *Petrėnas, Petrešiūnas, Petrėtis, Petrietis, Petrikis, Petrikonis, Petrila, Petryla, Petrilaitis, Petrilionis, Petrionis, Petryša, Petrišiūnas, Petriškaitis, Petriškis, Petriūkštis, Petrokaitis, Petrokas, Petrolaitis, Petrolis, Petrolionis, Petronis, Petrošaitis, Petrošas, Petrošis, Petrošiūnas, Petrošius, Petrošėnis, Petrošėnis, Petručionis, Petrukaitis, Petrukėnas, Petrukonis, Petrulaitis, Petrulėnas, Petrulionis, Petrulis, Petručiūnas, Petrunaitis* (netaisyklinga), *Petrūnaitis, Petrūnas, Petruoka, Petruokas, Petruolė, Petrusaitis, Petrušaitis, Petruškaitis, Petrušiūnas, Petrušius, Petruškaitis, Petrušėnis, Petrutis, Petružis, Petružys* bei *Petrasevičius, Petrašauskas, Petrašėvičius, Petrašėvskis, Petrauskas, Petravičius, Petrelevičius, Petreivičius, Petrinauskas, Petrulevičius* (su liet. priesaga *-ul-*), *Petrusevičius*.

Šią pavardę turinti ryškiausia asmenybė yra buvęs Lietuvos visuomeninės kultūros draugijos Centro valdybos sekretorius ir leidinio

Aušra ilgametis redaktorius bei lietuviškų valandėlių *Balstogės* radijuje redaktorius Eugenijus Petruškevičius.

Pykys – LPŽ autorių teigimu, ši pavardė greičiausiai vokiškos kilmės, plg. *Pick* ar *Picke*. Tačiau Z. Zinkevičius (*Lietuvių antropnimika*, p. 182) nurodo panašių pavardžių (*Pikas, Pikelis, Pikiela, Pikiis, Pikiūnas, Pikutis*) bei vietovardžių (*Pikaičiai, Pikeliai, Pikelinė, Pikeliškės, Pikiškės, Pikuškės*) ir gretina juos su lietuviškais žodžiais *piktas, pykinti*. Ši prielaida kur kas patikimesnė, nes sunku būtų patikėti, kad svetimoje dirvoje vokiška pavardė būtų galėjusi duoti tokį kiekį asmenvardžių ir vietovardžių. Taigi *Pykys* lietuviui reiškęs supykstantį žmogų.

Navinykų kaimo broliai Pykiai buvo mūsų krašte garsūs savamoksliai liaudies muzikantai.

Plikūnas – patroniminės priesagos *-ūn-* vedinys iš *Plikis, Plikys*. Taip galėjo būti pravardžiuojami neturtingi, nuskurdę, „pliki“ žmonės. Žinoma ir gimininga pavardė *Plikutis* bei *Plikavičius* (raštinės padarinys).

Pliodaris – iš rusų vardo *Fiodor*. Dzūkai, nemokėdami tokios garsų samplaikos ištartį, ėmė vadinti žmogų *Pliodariu*.

Ponukas – taip dzūkų buvęs pravardžiuojamas į ponus pretenduojantis, poniškų manierų besilaikęs žmogus. Yra ir gretima pavardė *Ponelis*. Panašaus turinio yra Lietuvoje žinoma pavardė *Panāvas*, iš būdvardžio *panavas* „ponāvas, poniškas“.

Žinomas jos turėtojas yra poetas Petras Panāvas.

Poskevičius – raštinėje išvesta iš *Poska* (sl. *Pas’ko* „Povilas“). Yra ir kitas *Poska* variantas – *Poška* (lietuvių rašytojas) – iš sl. *Paško*. Kitos giminingos pavardės: *Poškaitis* (Kazys Poškaitis – lietuvių choreografas, choreografijos žodyno tvarkytojas), *Poškis, Poškys, Poškus* bei *Poškauskas, Poškevičius* ar pas mus net *Sposkevičius*.

Prabulis – greičiausiai pravardinės kilmės pavardė, plg. liet.rieveismį *prabuliu* „iš užpakalio per terpkojį“ (LPŽ).

Žinomas pavardės turėtojas buvo Vytautas Prabulis – kovotojas už Lietuvos laisvę, partizanas, pabėgęs į Lenkiją ir norėjęs pasitraukti į Vakarų, tačiau 1949 m. gruodžio 15 d. apsuptas lenkų saugumiečių žuvo bunkeryje Šlynakiemio kaime kartu su Jurgiu Krikščiūnu. Palaidojimo vieta nežinoma. Suvalkų kapinėse jiems pastatytas simbolinis antkapinis paminklas.

Prakapas – iš krikšto vardo baltarusiškos formos *Prokopij*. Artimiausi giminaičiai: *Prakapa, Prakapaitis* bei *Prakapavičius*.

Praleika – veikiausiai iš krikštavardžio formos *Fralenka* (LPŽ).

Pranulis – patroniminės priesagos *-ul-* vedinys iš *Pranas* (plg. *Jonulis, Vinculis*).

Puniškis – greičiausiai sietinas su vietovardžiu *Punia* (taip buvo vadinama ir Punsko gyvenvietė) ir galėjęs reikšti Punios ar jos apylinkių gyventoją. Gimininga pavardė yra *Punis* – bene pravardinės darybos, sietina su veiksmažodžiu *punyti* „godžiai ėsti, ryti; mušti, pešti“. Taip būvęs pramintas ėdrus, valgus žmogus ar gal peštukas.

Puzauskas – suslavinta forma iš pavardės *Puzas*, sietina su liet. *puzenti* „godžiai valgyti, kimšti“. Giminingos pavardės: *Puza, Puzeelis, Puzėnas* bei *Puzauskis*.

Račius – mūsų krašte neretai aptinkama pavardė. Ji turi savo apeliatyvą *račius* „ratų dirbėjas“. Lenkų raštinė pateikia šios pavardės kitą formą – *Racis* (suprask – *Racys*). Toks buvo Seinų ir Punsko dzūkuose vartojamas antrinis šios pavardės variantas, plg. *Bliūdžius* ir *Bliūdys*. Iš čia ilgainiui atsirado ir suslavintoji forma *Racevičius*. Žinoma ir kitų šios pavardės variantų: *Racius, Racka, Rackaitis, Rackus, Račailis, Račaitis, Račalis, Račas, Račyla, Račis, Račys, Račiūga, Račiukaitis, Račiukas, Račiulaitis, Račiūnas* (per klaidą), *Račiūnas, Račiūvaitis, Račka, Račkaitis, Račkelis, Račkis, Račkus* bei *Rackauskas, Rackevičius, Račelauskas, Račevičius, Račylkauskas, Račinskas, Račkauskas*.

Radvila – sudurtinis vardažodis. Jį sudaro dvi šaknys: *rad-* iš *rasti* (*rado*) ir *vil-*, kurią galima sieti su veiksmažodžiu *viltis* „tikėtis, turėti vilties“. Lietuvių kalboje yra ir daiktavardis *radvila* „rastinukas, rastas vaikas“. Šalia pavardės moteriškosios formos yra žinoma ir vyriškoji – *Radvilas*, bei jos suslavinta forma *Radvilavičius*. Mūsų gyvoji kalba dar laikosi pirmos formos, o raštinė visur perša suslavintą vedinį. Su šia giminingos pavardės ir *Radzvila* bei *Radžvilas*. Ši pavardė populiari ir Lenkijoje (rašytoja Barbara Radziwillówna) bei Baltarusijoje.

Radvilavičius – suslavinta forma iš *Radvila*.

Radzevičius – veikiausiai pavardės *Radys* suslavinta forma.

Radžiūnas – patroniminės priesagos vedinys iš asmenvardžio *Radys* (žr. *Radzevičius*).

Ragelis – patroniminė pavardė (iš tėvo sūnui pavadinti). Pirmoji jos forma buvo *Ragas*. Pradžioje turėjęs būti pravardžiuojamas galbūt kieto charakterio ar šykštus žmogus. Šio tipo pavardžių mūsų kalboje

gausu: *Ragainis, Ragaitis, Ragaišius, Ragėnas, Ragina, Raginaitis, Raginė, Raginis, Ragulis, Raguotis, Ragutis*, bei suslavintos formos: *Ragaliauskas* (priesaga *-el-* dzūkų tarmėje išvirtusi į *-al-*), *Ragalinskas, Ragalskas, Ragalskis, Ragauskas, Ragavičius, Rageliavičius* (iš *Ragelis*), *Ragelskis* (iš *Ragelis*), *Ragevičius, Ragickas, Raginskas, Raguckas* (iš *Ragutis*), *Ragulevičius, Raguliauskas, Ragulskas, Ragulskis*.

Ramanauskas – kilusi iš krikštavardžio *Ramonas*. Tai labai populiarus pavardė slavų kraštuose (*Romanowski*).

Šia pavarde žymesnis asmuo – kun. Ramanauskas, buvęs Punsko parapijos klebonas.

Rantelis – nėra plačiai paplitusi pavardė, tačiau mūsų krašte žinoma. Ją galima sieti su liet. daiktavardžiu *rantas* „įpjova“. Tai prvardinė pavardė. Šiame krašte būdingas priesagos *-elis* vedinio kirčio atkėlimas į šaknį (plg. *Birgelis, Bubelis, Skustelis*) rodytų taip pravardžiuojamą žmogų buvus nelabai nagingą meistrą.

Ratys – ratų meistras (žr. *Račius*).

Rėkus – siejama su liet. veiksmažodžiu *rėkti* ar būdvardžiu *rėkus* „daug rėkalojantis“.

Remindavičius – neiškios kilmės suslavinta forma.

Rentelis – LPŽ autoriai skuba pabrėžti, kad tai skolinys iš vokiečių *Rentel*. Tačiau esamos aplinkinės pavardės *Rentas, Rentys* leidžia visas jas sieti su liet. daiktavardžiu *renta* „tuščiakalbis žmogus“ arba veiksmažodžiu *rentauti* „niekus kalbėti, taukšti“. Tai būtų priesagos *-elis* vedinys. Dėl kirčiuotos šaknies žr. *Rantelis*.

Rugienis – iš *Rugys*.

Ruginskas – suslavinta iš *Rugys*.

Rupinskas – suslavinta iš *Rupys*.

Sakavičius – jau suslavinta pavardės forma. Jos pirmtakė turėjo būti *Sakas*, sietina su liet. daiktavardžiu *sakai* „medžio derva“. Kitos artimos pavardės: *Sakelas, Sakelis, Sakėnas, Sakonis, Sakuotis, Sakuotis...*

Saladuonis – dvikamienė pavardė. Antras dėmuo sietinas su *duona*, pirmas – su *saladynai* „nuo alaus ir degtinės darymo atlikę tirščiai, žlaugtai“ arba *saladynis* „salstelėjęs; suzmekęs“. Saladuoniu galėję būti pavadinti žmonės, valgę prastą duoną.

Saladuonio pavarde buvo paskutinis Vižainio parapijos Eišeriškių kaimo žmogus, kuris XX a. 8 dešimtmetyje dar kalbėjo lietuviškai.

Samulevičius – pavardės forma, raštinėje suslavinta iš pavardės *Samulis*, kuri savo ruožtu yra priesagos *-ul-* vedinys iš pavardės *Samas* (greičiausiai liet. trumpinys iš krikšto vardo *Samuelis*). Kitos artimos pavardės: *Samelis*, *Samėnas*, *Samys*, *Samokaitis*, *Samolenis*, *Samolionis*, *Samolis*, *Samonis*, *Samuila*, *Samuilis*, *Samuitis*, *Samukaitis*, *Samukas*, *Samukėnas*, *Samulaitis*, *Samulėnas*, *Samulionis*, *Samuolaitis*, *Samuolis*...

Ryškiausia šią pavardę turinti asmenybė – Kanadoje gyvenantis Punsco krašto auklėtinis Valdas Samulevičius-Samonis, mokslų daktaras, tarptautinių politinių santykių specialistas.

Sanavaitis – sudzūkinta aiškiai pravardinė pavardė, kilusi iš *Senavaitis* (*senavaitis* „pareigų netekęs buvęs vaitas, kitaip viršaitis ar gal seniūnas“). Mūsų krašte ši pavardė ir išliko pavarde. Žinomos giminingos pavardės *Sanvaitis* ir *Senvaitis*.

Julius Senvaitis – Lietuvos karo bėglys, apsistojęs vakarinėje Lenkijoje. 1956 m. Poznanėje kilus riaušėms buvo aktyvus jų dalyvis, vienas iš tų, kurie pagrobė atakuojantį tanką ir kovojo su lenkų kariuomene. Jį kaip įvykių herojų nufilmavo Vakarų žurnalistai ir rodė per savo televiziją. Tuo būdu atsekė jį lenkų saugumas ir nuteisė 25 metus kalėti. Grįžęs iš kalėjimo, nerado nei žmonos, nei dukros. Gyvenimą baigė skurde. Globojo Dariaus ir Girėno paminklą jų tragiškos žūties vietoje Pščelnike (buvusiame Soldine).

Sankauskas – slaviška pavardės forma. Lietuviška forma – *San-kūnas*, *Sankus*.

Savickas – iš lenk. *Sawicki* ar bltr. *Savickij*.

Savulis – būsianti bene patroniminės priesagos *-ul-* pavardė iš *Savas*. Ši pavardė į mūsų kraštą pateko pokario metais iš Vištyčio apylinkių su karo bėgliais. Artimos pavardės: *Savukas*, *Savukynas*, *Savulionis*, *Savulka*.

Senda – LPŽ autorių teigimu, neaiškios kilmės pavardė. Dzūkai ją taria *Sanda*. Gal vokiškos kilmės, plg. vok. *senden* „siųsti“.

Severinas – iš krikšto vardo *Severinas*.

Simonaitis – patroniminės priesagos *-ait-* vedinys iš krikštavardžio *Simonas*. Iš jo trumpinio *Simas* turime pavardes *Simaitis*, *Simulis* ir pan.

Į Punsco parapiją ši pavardė atkeliavo su kunigu ir žymiu Lietuvos visuomenės ir valstybės veikėju Motiejumi Simonaičiu (1860–1922), kuris čia daug metų apaštalavo. Jis gimė Puodžiškės kaime (dabartinio Lazdijų rajono Kučiūnų seniūnijoje). Baigė Seinų kunigų seminariją. 1899 m. paskirtas Punsco Švenčiausiosios Mergelės Marijos Dangun

Ėmimo bažnyčios klebonu – pakeitė nusenusį S. Norkų-Narkevičių. Kartu ėjo dvylikos gretimų parapijų dekanu pareigas. Seinų vyskupo A. Baranausko paragintas, bažnyčioje įrengė ažuolinį neogotikinį altorių, kurio Švč. Mergelės Marijos ir šv. Kazimiero skulptūros buvo pagamintos Prancūzijoje. Kunigo pastangomis aikštė priešais bažnyčią išgrįsta akmenimis.

1908 metai buvo ypatingi Punsko parapijos gyvenime. Dalis parapijiečių nusprendė atsiskirti ir toliau melstis Beceilų bažnyčioje. Kunigas M. Simonaitis pritarė tokiam žingsniui, dovanojo naujai parapijai bažnyčios inventoriaus. Po paskutinį kartą vykusių pamaldų punskiečiai palydėjo išeinančius iki būsimos parapijos ribų, o besijaučiantys lenkais nuėjo toliau, Beceilų link. Po to M. Simonaitis pradėjo sakyti pamokslus tik lietuviškai.

Jis agitavo steigti lietuviškas mokyklas, organizavo vakarinius švietimo kursus suaugusiesiems. Jo pastangomis susikūrė vartotojų kooperatyvas „Dzūkas“, įsisteigė vyskupo M. Valančiaus propaguojama Blaivybės draugija. Kunigas buvo linksmo būdo, žmonių mėgstamas ir gerbiamas. 1906 m. gruodžio 16 d. įkuriama „Žiburio“ organizacija. Skyriaus, o jame įsiregistravo 76 žmonės, pirmininku išrenkamas M. Simonaitis. Jis Punske atidarė knygyną, mokė aplinkinių kaimų gyventojus ūkininkauti. 1917 m. buvo Suvalkų apskrities delegatu Vilniaus konferencijoje, kuri išrinko Lietuvos Tarybą, paskelbusią šalies Nepriklausomybę. Grįžęs iš Vilniaus, su bendraminčiais Petru Pacenka ir Kazimieru Mielkumi 1919 m. lapkričio 15 d. valstiečių mitingo metu paskelbė apie lietuviško Punsko valsčiaus įkūrimą. Lenkams užgrobus Punską, valsčiaus administracija persikėlė į Lietuvą, ir lietuviška veikla užgeso.

Kunigas toliau liko dirbti sielovados darbą Punsko parapijoje ir prašė žmonių melstis. Netrukus lenkų administracinės valdžios buvo suimtas ir įkalintas. Grįžo labai prislėgtas, sirguliavo ir 1922 m. mirė.

Sinkevičius – slaviškoji pavardės forma, kilusi iš krikštavardžio *Sinkus*. Atitinkamos lietuviškos pavardžių formos: *Sinkonis*, *Sinkūnas*, *Sinkus*, *Sinkuvas*...

Skirkevičius – suslavinta *Skirkos* pavardė. Skirka buvęs kompanijų nemėgstantis žmogus, plg. *skyrus* „vienišius, draugų nemėgstantis“. Pavardėje esanti pejoratyvinė priesaga *-k-* rodo menkinamą požiūrį į tokius draugų besišalinančius žmones. Artimos pavardės: *Skirgaila* (dvikamienis asmenvardis *skir-gaila*, antras dėmuo sietinas su sen. liet. *gailas* „stiprus“), *Skirgailas*, *Skirys*, *Skyris*, *Skirius*, *Skyrius*, *Skirkus*, *Skirmantas*, *Skyrus*, *Skirutis*...

Skripka – pravardinė pavardė, sudaryta iš liet. vartojamo slavizmo *skripka* „smuikas“. Mūsų tarmėje žodis *skripka* reiškia dar įkyrų žmogų. Šitaip įvardinta mėgstantį „griežti nervais“.

Spalvingiausia šią pavardę paveldėjusi asmenybė yra Algirdas Skripka, ilgametis Lenkijos lietuvių kultūros ir visuomenės veikėjas, Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos pirmininkas, ilgametis Seinų apskrities administracijos darbuotojas bei WSTW (Vaivadijos kaimo transporto bendrovės) direktorius, „Lietuvių namų“ Seinuose statybos komiteto pirmininkas, Šv. Kazimiero draugijos valdybos Seinuose narys.

Skūstelis – asmenvardis sietinas su veiksmožodžiu *skusti* „dalgiu menkus javus skabyti“. Taip įvardinta nepasiturintį ūkininką. Tai parbrėžia ir į šaknį iš priesagos atkeltas kirtis.

Slapikas – vėlgi pravardinė pavardė, sietina su liet. daiktavardžiu *slapikas* „slapta išperėtas viščiukas; slapukas, kas vengia viešumos, slapstosi nuo kitų“. Tokia pavardė rodo, kad žmonės įtariai žiūrėdavę į uždaro būdo kaimyną.

Slavėnas – patroniminės priesagos *-én-* vedinys iš *Slava*, *Slavys*, *Slavas* (LPŽ), kurie sietini su asmenvardžiu *Slavas*. Šalia šios pavardės vyriškosios formos žinoma ir moteriškosios formos pavardė *Slavėna*. Kitos artimos pavardės: *Slavynas* – patroniminės priesagos *-yn-* vedinys, *Slavikas*, *Slavykas* bei *Slavikauskas*, *Slavinskas*.

Slovickas – iš lenk. *Ślawicki*.

Slovikas – iš lenk. *Ślawik*.

Stanelis – patroniminės priesagos *-el-* vedinys iš pavardžių *Stanis* ar *Stanys*, kurios yra trumpiniai iš slavų krikštavardžio *Stanislovas*.

Stanislovaitis – patroniminės priesagos *-ait-* vedinys iš krikštavardžio *Stanislovas*.

Stankevičius – gimininga pavardė su *Stanaitis* ar *Stanelis*, tik ji nuėjo kiek ilgesnį raidos kelią. Kilusi iš to paties krikštavardžio *Stanislovas* trumpinio *Stanys*. Vėliau, gavusi pejoratyvinę priesagą *-k-*, sudarė naują asmenvardį *Stankus*. Pastaroji lenkakalbėje kanceliarijoje ir gavo galutinę pavardės formą.

Staselis – patroniminės priesagos *-el-* vedinys iš vardo *Stasys*. Mūsų krašte žinoma tarminė pavardės forma *Stasalis*. Kitos artimos pavardės: *Stasaitis*, *Staseliūnas*, *Staselka* (su dviem priesagom *-el-k-*), *Stasėnas*, *Stasyła*, *Stasiliūnas*, *Stasinas*, *Stasionis*, *Stasys*, *Stasiškis*, *Stasytis*, *Stasiukaitis*, *Stasiūkaitis* (netaisyklinga), *Stasiukas*, *Stasiukėnas*, *Stasiukynas*, *Stasiukonis*, *Stasiulaitis*, *Stasiulionis*, *Stasiulis*, *Stasiuliūnas*, *Stasiūnaitis*, *Stasius* bei *Stasanauskas*, *Stasanauskis*,

Stasevičius, Stasilevičius, Stasinas, Stasinauskas, Stasinskis, Stasiukavičius, Stasiukevičius, Stasiulevičius.

Staskevičius – pavardė,ėjusi tuo pačiu raidos keliu, kaip ir *Stankevičius*. Išriedėjusi iš vardo formos *Stasys*, laikui bėgant įgavo pejoratyvinę priesagą *-k-* ir susidarė naujadaras *Staskus*. Ši ilgainiui perėjusi per kanceliarijos mašiną išėjo nauju produktu, ir turime *Staskevičius*. Šalia *Stasys* buvo ir gretima forma *Stašys*. Iš jos ir kilo gretimų pavardžių virtinė: *Stašionis, Stašis, Stašys, Stašiskis, Stašiulis, Stašiūnas, Stašius, Staška, Staškis, Staškonis, Staškūnas, Staškus* bei *Stašinskas, Staškauskas, Staškevičius*.

Ryškesnė šios pavardės asmenybė yra mokytojas Jonas Staskevičius, Punsko pagrindinės mokyklos direktorius.

Stepanauskas – suslavinta iš *Steponas*.

Stepanavičius – suslavinta iš *Steponas*.

Stoskeliūnas – gan sudėtinga pavardė. Gimininga ji su visomis pavardėmis, kilusiomis iš krikštavardžio *Stanislovas* ar jo trumpinių *Stanys* bei *Stasys*. Tačiau šie vardai lietuvių kalbos tarmėse turėjo dvejopą šaknį: šalia minėtųjų, buvo dar ir *Stonys* bei *Stosys*. Pastaroji asmenvardžio forma ir sudarė analizuojamos pavardės šaknį. Ilgainiui čia prisišliėjo priesaga *-k-*, ir atsirado naujas asmenvardis *Stoskus*. Stoskaus sūnus ir gavo pavardę *Stoskelis*, o šio sūnus buvo vadinamas *Stoskeliūnu*. Taigi ši pavardė esanti ketvirtos kartos ir turi tris priesagas: pejoratyvinę *-k-* ir dvi patronimines *-el-(i)ūn-*.

Ryškesnis šios pavardės atstovas yra Punsko licėjaus mokytojas ir visuomenės veikėjas Jonas Stoskeliūnas, prieš karą baigęs lituanistiką Kauno Vytauto Didžiojo universitete. Prieš karą dirbo Alytaus vidurinėje mokykloje, po karo mokytojavo Elko (Luko), Suvalkų ir Punsko vidurinėse mokyklose.

Suraučius – matyt, aplietuvinta pavardė, atėjusi veikiausiai iš baltarusių kalboje žinomo asmenvardžio *Suravec, Suraucan*, rus. *Surovec* (LPŽ).

Mūsų krašte buvo gerai žinomas Lenkijoje (Slavno miestelyje) apsigyvenęs Lietuvos patriotas Antanas Suraučius (1919 12 27 JAV–2006 06 27 Slupske), Lietuvos pokario rezistencijos dalyvis, mokytojas, publicistas, Lenkijos lietuvių visuomenės veikėjas. Iš Amerikos šeimai grįžus į Lietuvą, baigė lietuvišką gimnaziją, 1941 m. įstojo į Vilniaus universitetą. Antrojo pasaulinio karo metais, vokiečiams atplėšus Druskininkus nuo Lietuvos, organizavo ten lietuviškas mokyklas. 1942 m. studijas universitete nutraukė. Nuo 1944 m. buvo partizanų, kovojančių su Raudonąja armija, gretose. 1945 m. rudenį kovojo Drus-

kininkų ir Marcinkonių krašte. 1947 m. spalio mėnesį besiveržiant iš apsupties buvo sunkiai sužeistas ir pateko į NKVD rankas. Nuteistas mirti, vėliau ši bausmė pakeista į 25 metus lageryje. Kalėjo Komijoje – Abezėje ir Intoje. 1958 m. amnestuotas paliekant gyventi tremtyje. Pasinaudojęs motinos teise repatriuoti į Lenkiją, apsigyveno vakarinėje jos dalyje. Neakivaizdiniu būdu baigė Gdansko universitetą, mokytojavo vidurinėse mokyklose. Aktyviai įsitraukė į lietuvišką veiklą, buvo Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos Slupsko skyriaus įkūrimo iniciatorius. Ieškojo ir globojo lietuvių kultūros Lenkijoje pėdsakus. Šalyje žlugus komunistiniam režimui, išleido keletą knygų apie gyvenimą ir kovas Lietuvoje.

O štai, atrodo, jo ranka rašytas ir Dainavio slapyvardžiu pasirašytas (2006 07 27) *Suraučių* pavardės aiškinimas: „Savo visiškai neprofesionalia nuomone manau, kad pavadinimas susijęs su sūrumu (sūrumas savo ruožtu su druska). Nes Druskininkuose gana populiaru pavardė *Suraučius*, tai tas sūrumas ne tik miesto pavadinime, bet ir gyventojų pavardėse atsispindi.

Bene žymiausia ir seniausia iš druskininkiečių giminių yra *Suraučiai* (lenk. *Surowiec*). Šios giminės protėviai yra minimi seniausiuose žinomuose Druskininkų kaimelių mininčiuose dokumentuose. Jei 17 a. dokum. pavardė dar rašoma – *Surowczonis*, tai vėlesniuose – 18 a. dokumentuose jau *Surowiec*.

T. Narbutas, pasakodamas apie vieną liaudies gydytoją *Surowiec'ą*, prisiminė, kad jį kaime vadino *Surutis* (*Sūrutis*). Šiuo metu giminė yra išplitusi Druskininkų apylinkėse ir nėra kaimo, kur nebūtų *Suraučiaus*, tačiau visų protėvis vienas – druskininkietis Jonas (sudariau genealogiją). Pvz., į Švendubrės kaimą *Suraučius* atsikėlė 18 a. pabaigoje, į Jaskonių kaimą 19 a. pradžioje ir t. t.

Pradžioje maniau, kad pavardė *Suraučiai* yra žinoma tik Druskininkuose ir apylinkėse. Bet, štai vartydamas 19 a. Ašmenos apylinkių RK bažnyčių civilinės būklės bylas, netikėtai suradau vietinius valstiečius pavardė *Surowiec*.

Labai nustebau, kai tarp tos vietovės kaimų buvo ir gyvenvietė – *Solemniki*.

Šiaip jau manoma, kad pavardė *Suraučius* yra pravardinės kilmės (gal tas, kas su druska kažką bendro turi, sūriai valgo ar sūriuje vietoje gyvena), tačiau galbūt *Suraučius* ar *Suraučias* senovėje galėjo reikšti ir tam tikrą Druskininkų sluoksnį – mėsos produktų, maisto gamintojus – sūrintojus?

Štai 18 a. antros pusės Liškiavos RKB civilinės būklės aktų byloje radau gyvenvietę – *Posūriai*, žinomas Vytauto dvaras – *Posūriai (Poseur)*.“

Sutrinavičius – lenkakalbės kanceliarijos suslavinta pavardė, kurios šaknis *sutr-* sietina su liet. *sutrà* „netvarkingas, nešvarus, apsileidęs žmogus“.

Svetlauskas – suslavinta forma iš rus. *svetlyj* „šviesus“.

Šarka – iš liet. *šarka*.

Ščerbinskis – slavų (ukr., bltr., lenk.) kilmės pavardė.

Šidlauskas – iš lenk. *Szydłowski*.

Šimčikas – lenkiškos darybos, iš krikštavardžio *Šimas*.

Šiupšinskis – veikiausiai iškreipta suslavinta vardažodžio forma, sietina su liet. veiksmažodžiu *šiupšenti* „kuždėtis“. Asmenvardžio pirminė forma turėtų būti *Šiupšys*.

Škarnulis – patroniminės priesagos *-ulis* vedinys iš neaiškios šaknies *škarn-*. Greta žinoma ir moteriškoji pavardės forma *Škarna*.

Šliaužys – pravardinė pavardė, sietina su lietuvių veiksmažodžiu *šliaužti* „rėplioti, repečkoti, eiti repečkom“.

Žymesnis šios pavardės nešiotojas yra Antanas Šliaužys – buvęs Punsko licėjaus mokytojas, kultūros veikėjas, estradinio ansamblio „Punia“, merginų vokalinio sambūrio „Ulbuonėlės“ ir Punsko kultūros namų suaugusiųjų vokalinio sambūrio „Sūduva“ įkūrėjas ir vadovas, laimėjęs daugelį konkursų, buvęs Punsko pagrindinės mokyklos direktoriaus pavaduotoju ir Punsko muzikos mokyklos direktoriumi. Kitas žinomas asmuo ta pavarde yra Jonas Šliaužys – Augustavo parapiinės bažnyčios ilgametis vargonininkas.

Štukauskas – suslavinta forma, pirminė buvusi *Štuka*, sietina su lietuvių kalboje žinomu germanizmu *Stück* „gabalas; išdaiga“.

Šuliauskas – suslavinta forma, turinti ir giminaičių: *Šulekas*, *Šuliakas*. Jie sietini su germanizmu *Schule* „mokykla“. Tokią pavardę galėjo gauti žmonės, kaip nors susiję su mokykla, pvz., ten dirbę sargu ar pan.

Šuminskis – slaviškos kilmės pavardė, sietina su bltr., rus. *šum* ar lenk. *szum* „triukšmas“.

Žinomesnis žmogus šia pavarde yra Antanas Šuminskis – kunigas, buvęs Punsko parapijos klebonas, miręs 1967 m.

Šuščevičius – taip pat veikiausiai iškreipta suslavinta vardažodžio forma, sietina su liet. *šiušis* ar *šiušis* „kas apsileidęs, susivėlęs,

nesusišukavęs“. Toji pavardės forma bus kilusi iš liet. daiktavardžio *šuščius* „apsileidėlis“.

Talaišis – tikriausiai iškreipta ir sutarminta pavardės forma. Ją LPŽ autoriai gretina su pavarde *Toleišis*, plg. *Toleika*, *Toleikis*, *Tolenis*, *Toliliūnas*, *Tolišaitis*, *Tolišis*, *Tolišius*, *Toliūnas*, *Toliušis*, *Toliūšius*, *Tolušas*, *Tolušis*, *Tolutis*... Reikia manyti, kad *Talaišis* reiškia atokiau nuo kaimo gyvenantį žmogų.

Talandis – veikiausiai sietina su liet. veiksmažodžiu *talanduoti* „karailiuoti, pakabintam vėjyje siūbuoti“. Talandžiu galėjęs būti prvardžiuojamas nepastovaus charakterio žmogus.

Trečiokas – sietina su liet. kelintiniu skaitvardžiu *trečias*. Trečio-ku buvęs vadinamas trečias šeimoje vaikas.

Tumelis – patroniminės priesagos *-elis* vedinys iš asmenvardžio *Tumas*, kuris savo ruožtu galėjęs atsirasti iš krikštavardžio *Thomas*. Tačiau galima jį sieti ir su liet. veiksmažodžiu *tumėti* „tirštėti“ ar daiktavardžiu *tumė* „tirščiai“. Gal tai buvęs koks nors kietaširdis arba stiprios valios žmogus? Kitos giminingos pavardės: *Tumelaitis*, *Tūmelaitis*, *Tumelionis*, *Tūmelis*, *Tumeliūnas*, *Tumėnaitis*, *Tumenas*, *Tumėnas*, *Tumeikis* bei *Tumauskas*, *Tumavičius*, *Tumelevičius*, *Tumilevičius*.

Ryškesnis šios pavardės atstovas yra statybos technikas Vitalis Tumelis, Suvalkų lietuvių kultūros veikėjas.

Urbanavičius – suslavinta iš *Urbonas*.

Urinas – pagal LPŽ, ši pavardė galbūt kilusi iš *Gurinas*.

Urinavičius – suslavinta forma iš *Urinas*.

Uzdila – asmenvardis sietinas su dzūkų tarmėje išsaugotu veiksmažodžiu *ùzdinti* „žadinti; skatinti, raginti“. Veiksmažodis *ùzdinti*, matyt, labai senas, veikiausiai mus pasiekęs dar iš jotvių laikų, nes ir Lietuvoje mažai žinomas, gyvojoje kalboje aptinkamas tik Dzūkijoje (Varėna) ir Žemaitijoje (Kretinga). Šio veiksmažodžio vedinys su priesaga *-ila* (plg. *vaidila* – 1. senovės lietuvių ir prūsų vyresnysis dvasininkas, žynys, 2. aktorius, vaidintojas, 3. lietuvių ir prūsų dainininkas, kanklininkas; kas skelbia kokią idėją, šauklis) rodo veikėją, ir turėjęs reikšti visuomenės organizatorių, žadintoją, šauklį į kovą, todėl jis turėjęs būti sumanus kilmingas asmuo, visuomenės aktyvus narys, organizavęs krašto gynybą nuo kryžiuočių. Šitai patvirtintų ir Kaukaze aptinkamas žodis *uzdėnis* – 1. feodalinio Dageslano (autonominė respublika, įeinanti į Rusijos Federaciją, turkų *dağ* „kalnas“,

persų *stan* „šalis“) laisvasis valstietis, 2. feodalinės Kabardos ir Adygėjos (Rusijos Federacijos autonominė respublika) bajoras. Jotvišką pavardės kilmę rodytų ir šio asmenvardžio ištakos, esančios senojoje Jotvos teritorijoje. Veiksmažodžio *ùzdinti* reikšmę patvirtina ir slavų išsaugota su baltais bendra šaknis, nors veiksmažodžio reikšmė ten susiaurėjusi ir iškreipta. Rusų *uzdit'*, lenkų *uzdac* „žaboti“ (tik pažabotą arklį galima valdyti ir žadinti dirbti), taip pat rusų ir lenkų *uzda* „apynasris, brizgilas“ bei lenkų *wyuzdany* „nesusivaldantis, nežabotas, nesuvaldomas; ištvirkęs, pasileidęs“.

Ryškesnią pavardės atstovą turime to paties giminės kamieno atplaišą – profesorių, habilituotą daktarą Vytautą Juozą Uzdilą – pedagogą, Vilniaus pedagoginio instituto (vėliau – Vilniaus pedagoginis universitetas, pagaliau Vilniaus edukologijos universitetas) dėstytoją, daugelio mokslinių knygų ir straipsnių autorių, plačiai tyrinėjantį savo giminės kiltį.

Juozas Uzdila – inžinierius, Gdansko lietuvių visuomenės veikėjas, Lietuvių draugijos Gdansko skyriaus pirmininkas.

Vaicekauskas – lenkiškos kilmės ir darybos pavardė, kilusi iš daiktavardžio *Wojciech* „Vaitiekus“.

Žymesnis šios pavardės atstovas yra Algirdas Vaicekauskas – Lenkijos lietuvių draugijos pirmininkas, Seinų „Žiburio“ mokyklos direktorius.

Vaičiulis – patroniminės priesagos *-ulis* vedinys iš asmenvardžio *Vaičius*, kuris savo ruožtu kilęs iš krikštavardžio *Vaitiekus*. Kitos giminingos pavardės: *Vaičaitis*, *Vaičalis*, *Vaičas*, *Vaičikonis*, *Vaičilionis*, *Vaičionis*, *Vaičis*, *Vaičys*, *Vaičiukas*, *Vaičiukėnas*, *Vaičiukynas*, *Vaičiukonis*, *Vaičiulaitis*, *Vaičiulėnas*, *Vaičiūlėnas* (netaisyklinga), *Vaičiulionis*, *Vaičiūnas* (netaisyklinga), *Vaičiūnas*...

Ryškesni asmenys šia pavarde: Jonas Vaičiulis – Suvalkų apskrities teismo prokuroras; Jonas Vaičiulis – Punsko valsčiaus įstaigos sekretorius.

Vailionis – sietina su liet. daiktavardžiu *vailioti* „trainioti, trinti“. Tai pravardinė pavardė. Taip galėjęs būti vadinamas nevalyvai dėvinis žmogus.

Vaina – sietina su liet. veiksmažodžiu *vainoti* „barti, kaltinti“. Plg. priežodį: „Puodas katilą vainoja, kodėl dugnas jo juoduoja.“ Gretimos pavardės: *Vaineikis*, *Vainelaitis*, *Vainila*, *Vainilaitis*, *Vainys*, *Vainiūnas* (netaisyklinga), *Vainiūnas*, *Vainius*, *Vainiušis*, *Vainonis*, *Vainutis*...

Šios pavardės ryškesnis atstovas yra Juozas Vaina – Suvalkų metalo dorojimo mokyklos ir Suvalkų licėjaus mokytojas, ilgametis Punsko licėjaus mokytojas, Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos vienas iš steigėjų (1957), visuomenės veikėjas, Punsko lietuvių kultūros namų pirmasis vedėjas, Punsko muziejaus įkūrėjas. Jonas Vaina – Punsko licėjaus mokytojas, Punsko lietuvių kultūros namų direktorius, kapelos „Klumpė“ vadovas, visuomenės veikėjas.

Valenskas – slaviškos kilmės pavardė, plg. lenk. *Wolański*; reikėtų sieti su lenk. daiktavardžiu *wola* „valia“.

Valinčius – pavardė kilusi iš krikštavardžio *Valentas*.

Punsko krašte nusipelnęs yra Vincas Valinčius – visuomenės veikėjas, savamokslis chorvedys.

Valukonis – patroniminės priesagos *-onis* vedinys iš vardažodžio *Valukas* (*Valiukas*). Giminingos pavardės: *Valukynas* bei *Valiukevičius*, *Valukevičius*.

Vasiliauskas – slaviškos kilmės pavardė (iš rus., bltr., ukr. vardo *Vasilij*).

Vaškevičius – suslavinta iš (žr.) *Vaškys*.

Vaškys – dauguma šio tipo pavardžių veikiausiai kilusios iš rytų slavų asmenvardžių, plg. rus. *Васька* (plg. dar lenk. *Waszkiewicz*), tačiau kai kuriais atvejais neatmestina ir kita pavardės kilmė, kai šaknis *vašk-* gali būti sietina su liet. daiktavardžiu *vaškas*. Vaškiu galėjęs būti pravardžiuojamas žmogus, kuris laikęs bites ir pardavinėjęs vašką. Žinomos dar giminingos pavardės *Vaškaitis*, *Vaškas*. Iš pavardžių *Vaškas* ar *Vaškys* kancelarijoje atsirado suslavinta forma *Vaškevičius*.

Vavokas – Lietuvoje neaptinkama pavardė, greičiausiai iš lenk. *Wowak*.

Vaznelis – pavardė kilusi iš ankstesnės jos formos *Vaznys*, suteikus jai patroniminę priesagą *-elis*. Ši sietina su lietuvių kalboje vartojama svetimybe *vaznys* „teismo pasiuntinys“.

Vėktorius – retos darybos pavardės pavyzdys. Aptinkami jos variantai: *Vėktaris* ir *Vėkteris*. Tokios pavardės randamos tik apie Lazdijus ir Seinus. LPŽ autoriai linkę piršti jų germanišką kilmę ir lygina su pavardėmis *Wächter* (vok. *wachen* „budėti“) ar *Wechter*. Tačiau pavardės kilmę visiškai galima aiškinti ir lietuvių kalbos pagrindu: išlik-tukas *vekt* nusako: 1. staigų veiksmą; 2. atsitrenkimą; 3. sumikčiojimą; veiksmožodis *vektelėti* arba *vekterėti* „kiek sumiksėti“ bei *vekterli* „stuktelėti, sukirsti“. Taigi *Vėktorius* gali reikšti arba miksintį žmogų, arba peštuką, linkusį kirstis. Dėl priesagos *-orius* plg. *giedorius*, *rūko-rius*. Ji atėjusi iš slavų kalbos, tačiau mūsų tarmėje labai gaji.

Žymesnis šios pavardės atstovas yra Algirdas Vektorius, Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos Centro valdybos ilgametis sekretorius, Lietuvių šv. Kazimiero draugijos pirmininkas.

Venslauskas – lenkiškos kilmės pavardė, sudaryta iš lenk. vartojamo krikštavardžio *Więcesław* ar bltr. *Venceslav*. Iš šio vardo trumpesnės lenk. formos *Więclaw* ar bltr. *Venclav* susidarė vardažodis *Więclawski* ar *Venclawskij*, iš jų liet. kalboje atsirado *Venslauskas*, šalia giminingos formos *Venclauskas* (plg. *Venclova*).

Ryškiausias šios pavardės atstovas yra Kreivėnų kaimo gyventojas Juozas Venslauskas, ilgametis Punsko kultūros namų saviveiklos dalyvis, talentingas saviveiklinis aktorius.

Veprauskas – sietinas su liet. *vepris* „paršelis, meitėlis“ (plg. vietovardį *Vepriai*). Kanceliarijos išdaryta pavardė iš *Vepras*.

Žymesnis šios pavardės atstovas buvo Punsko parapijos bažnyčioje kunigu dirbęs Virginijus Veprauskas, pas mus atkeliavęs iš Lietuvos.

Vydra – plačiai žinoma pavardė Lietuvoje, Lenkijoje, Rusijoje, Baltarusijoje ir Ukrainoje. Slavų kalbose *vydra* „ūdra“.

Ryškesnis šios pavardės atstovas yra Jonas Vydra – Punsko pagrindinės mokyklos ir gimnazijos direktorius.

Viganauskas – sietina su lenk. pavarde *Wyganowski* ar *Wygonowski*.

Vilčiauskas – iš lenkų *Wilczewski*, lenkiškos darybos iš *wilk* „vilkas“.

Vilkelis – jau išvestinė pavardė su patronimine priesaga *-elis*. Pirminė buvusi *Vilkas*, sietina su liet. daiktavardžiu *vilkas*. Kitos artimos pavardės: *Vilkė*, *Vilkeliškis*, *Vilkėnas*, *Vilkenis*, *Vilkinas*, *Vilkinis*, *Vilkis*, *Vilkys*, *Vilkišis*, *Vilkišius*, *Vilkiūnas*, *Vilkočius*, *Vilkončius*, *Vilkonis*, *Vilkūnas*, *Vilkuotis*, *Vilkus*, *Vilkutaitis*...

Ryškesnė šios pavardės asmenybė yra Algirdas Vilkelis, buvęs Seinų „Lietuvių namų“ direktorius.

Vinikaitis – patroniminės priesagos vedinys iš *Vinikas*, kuris reiškia vyndarį.

Vinikaitis buvo kuklus savamokslis, didelių meninių gabumų, labiausiai į mūsų atmintį įsirašęs žmogus, kuris kalbėjo lietuviškai, lenkiškai, rusiškai, vokiškai ir prancūziškai ir mielai vedžiodavo po Vygrių architektūrinį parką užklydusius užsienio turistus.

Virbyla – turi porą giminaičių: *Virbila* (plg. *Vaitila*), *Virbilaitis*. Jos sietinos su liet. *virbas* „rykštė, vytelė“. Gal tai buvęs žmogus, kuris iš vytelių pynęs krežius, pintines ir pan. Dėl iš slavų kalbų atėjusio

panašaus žodžio *verba* „gluosnio šakelė“ galėjo atsirasti ir gretimų pavardžių formų: *Verbila, Verbyla...*

Vyšniauskas – kanceliarijoje suslavinta pavardė iš ankstesnės formos *Vyšnia* ar *Vyšnius* „vyšnių augintojas ar prekiautojas“. Įdomu, kad šios pavardės formos LPŽ nepateikia. Ten randame tik kitas artimas pavardes: *Višnarauskas, Višnerauskas, Vyšnerauskas, Vyšneveckas, Višnevskis, Višniakas, Vyšnevskis* (plg. lenk. *Wiśniewski*). Pavardės su trumpąja *i* šaknyje veikiausiai ir bus skolintinės iš slavų.

Vitkauskas – suslavinta pavardės forma iš *Vitkus*, kuri galėjusi šaknį gauti iš vardo *Vytautas, Vitas*, įgijusi pejoratyvinę priesagą *-k-*.

Žymiausias šios pavardės atstovas yra Romas Vitkauskas – Seinų apskrities sėnatos (apskrities viršininko) pavaduotojas.

Zabarauskas – LPŽ šią pavardę sieja su lenk. *Zaborowski* ar rus. *Zaborovskij*. Tačiau visai galima ir kita – lietuviškoji – pavardės kilmė. Gali tai būti kanceliarijoje suslavinta jotviška pavardė *Zabaras*. Tai juo labiau tikėtina, kad šiame krašte išlikęs kaimo vardas *Zabariškės*, ir turi apeliatyvą *zabaras* „žabaras“.

Zablackas – lietuviškai pasakius būtų *Užubalis*. Tai lenkiškosios darybos mūsų krašte prigijusi pavardė.

Zakaras – iš krikštavardžio *Zacharas*.

Zakarauskas – slaviškosios darybos pavardė, kildinama iš krikštavardžio *Zacharas*.

Zdanys – slaviškos kilmės pavardė (plg. lenk. *Zdan, Zdancewicz, Zdaniewicz, Zdanowicz* ar rus. *Ždanov...*).

Šios pavardės paminėtinas atstovas yra iš Žvikelių kaimo kilęs kun. Romas Zdanys, Romoje gavęs teologijos mokslų daktaro laipsnį, dėstęs Panevėžio kunigų seminarijoje, dirbęs Vilniaus kunigų seminarijoje rektoriaus pavaduotoju, ėjęs Vilniaus ir Panevėžio seminarijų teismų vyriausiojo teisėjo pareigas, buvęs Panevėžio kurijos kancleriu, šiuo metu sielovadoje dirbuojasi Šveicarijoje.

Zelionis – šios pavardės neaptiksime LPŽ. Ten rasime tik panašiai skambančių, bet gal kitą kilmę turinčių pavardžių: *Zelenka, Zelianiakas, Zelianis, Zelianka, Zeliauskas, Zelionka...* Jos (išskyrus pavardę *Zelianis*) gali būti slaviškos kilmės, išvestos iš šaknies lenk. *zielony* ar rus. *zelionyj*. *Zelionis* veikiausiai yra paveldas iš jotvių kalbos, plg. pavardę *Zabarauskas* arba gyvenvietę *Zelva*.

Zimnickas – iš lenk. *Zimnicki*.

Ryšškiausi šios pavardės atstovai: Petras Zimnickas – gydytojas, buvęs Suvalkų ligoninės vidaus ligų skyriaus ordinatorius; Varšuvoje

gyvenantis Darius Zimnickas – muzikos mokslų daktaras, kompozitorius.

Žalionis – labai tikėtina, kad tai jotviškos pavardės *Zalys* ar *Zelys* (žr. *Zelionis*) sulietuvinintas variantas.

Žardeckas – kanceliarijos suslavinta pavardės forma, sietina su liet. daiktavardžiu *žardas* „iš karčių padarytas žaiginys linams ar žirniams džiovinti“.

Žebrauskas – iš pavardės *Žebrys* (*žebras* „murzinas žmogus“) kanceliarijos perdaryta pavardė. Yra žinomas ir kitas šios šaknies lietuviškas patroniminės priesagos *-ūn-* vedinys: *Žebriūnas*.

Žėkus – veikiausiai galūninis vedinys iš liet. daiktavardžio *žėkas* „judrus naktinis vabalas, žygas“. Tai būtų judrus, darbe ar žygyje spartus žmogus. Tokią išvadą paremtų ir kita panašios logikos pavardė *Žygas*. Tačiau negalima atmesti dar kitos prielaidos: kad ši pavardė kilusi iš skolinio *žėkas* „žirmis“. Tuomet būtų ji mūsų krašte atneštinė pavardė, nes tokio skolinio žirniui nusakyti mūsų tarmėje nevertojama. Kad ši pavardė gali būti iš *žėkus* „mokinys“ (LPŽ), bent mūsų krašte būtų sunkiai priimtina išvada, kadangi tokia prasme šio žodžio čia niekas nevertoja. Kitos giminingos pavardės: *Žekaitis*, *Žekas*, *Žekys*, *Žeknis*, *Žeknyis*, *Žekonis*, *Žėkonis*, *Žėkajuris* bei *Žėkauskas*, *Žėkevičius*, *Žėkevičius*.

Žievys – sietina su liet. daiktavardžiu *žievė*. Gretima yra ir netaisyklingai užrašyta pavardė *Žievis*.

Punsko parapija turėjo kleboną Antaną Žievį.

Žilinskas – veikiausiai suslavinta pavardės forma iš *Žilys* ar vėliau *Žillionis*, kurios sietinos su liet. būdvardžiu *žilas*.

Žukauskas – slaviškos darybos pavardė, kildinama iš *žuk* „vabalas“. Lietuviškas atitikmuo gal būtų *Žygas* ar *Žėkus*.

ALGIS UZDILA (g. 1937 m. Kreivėnuose, Punsko valsčiuje) – mokytojas, rašytojas, kultūros veikėjas. 1963 m. baigė Vilniaus universitetą. Sugrįžęs metus laiko dirbo Seinų, vėliau Punsko licejuose. Subūrė „Jotvos“ choreografinį sambūrį ir ilgus metus jam vadovavo. Sudarė penkis lietuvių kalbos vadovėlius pagrindinei mokyklai. Išleido kelis poezijos rinkinius.

Algis Uzdila
WGLĄD W SKARBNICĘ NAZWISK (N-Ž)

W artykule zostały omówione nazwiska litewskojęzycznych mieszkańców Sejneńszczyzny, które niewątpliwie powstały na gruncie języka litewskiego, i tylko w wyjątkowych przypadkach możemy natknąć się na zapożyczone nazwiska obcojęzyczne. Autor starał się przedstawić możliwie największą liczbę nazw osobowych, jednak z uwagi na to, że nie miał dostępu do powszechnego spisu ludności, miał trudności w zebraniu pełnego materiału. Jako źródło posłużyły mu spisy abonentów zamieszczone w książkach telefonicznych Puńska, Sejn, Suwałk oraz powiatów sejneńskiego, suwalskiego, a także abonentów miasta Białystok. Sporą część nazwisk przyszło autorowi uzupełnić wykorzystując zasoby własnej pamięci.

Nazwiska stanowią interesujący obiekt badań z punktu widzenia językoznawstwa. Litewskie imiona są bardzo stare, natomiast nazwiska w naszym regionie ukształtowały się stosunkowo niedawno (większość z nich utrwaliła się dopiero w XVII-XVIII w.). Znacznie starsze są tylko nazwiska wywodzące się z prastarych, obecnie już nieużywanych imion lub o charakterze przezwiskowym. O tym, że ten rodzaj nazw osobowych jest produktem nowszym – wtórnym – wskazuje sama konstrukcja terminu. Zgodnie ze znaczeniem w języku

litewskim wyrazu „pavardė” (nazwisko), nazwisko jest elementem, następującym po imieniu. Z uwagi na „nowszą” formę, łatwiej jest zrozumieć jego genezę. Imiona otrzymujemy tuż po narodzeniu, nazwiska zaś dziedziczymy w linii męskiej. Zwyczajowo wynikały one z jakiejś cechy przypisywanej konkretnej osobie – imienia ojca, wykonywanego zawodu, miejsca zamieszkania, jakiejś charakterystycznej cechy itp. Z tego powodu nazwiska w dużej części pozwalają na ustalenie statusu społecznego naszych przodków.

W okresie kształtowania się nazwisk Litwa nie była suwerennym krajem. Brak niezależnego państwa spowodował brak narodowego języka urzędowego. Pomijając dominujący niegdyś język starosłowiański lub łacinę, po unii lubelskiej urzędy opanowała polszczyzna, następnie – język niemiecki (szczególnie na terytorium Małej Litwy), a na koniec, w wyniku aneksji państwa – rosyjski, co spowodowało, że duża część litewskich nazwisk uległa różnym zniekształceniom. Z kolei bliski kontakt z innymi językami był przyczyną powstania w języku litewskim żargonu, co czasem odzwierciedlało słowotwórstwo obejmujące także nazwiska. Oficjalne formy obecnie używanych w Polsce nazwisk zatraciły przejrzystość etymologiczną także z powodu nieumiejętnego zapisywania ich przez urzędników. Tylko formy zachowane w żywym języku litewskim są bliższe pierwowzorowi i umożliwiają ustalenie ich pochodzenia.

Autor zachęca do zainteresowania się nazwiskami i zawartą w nich wiedzą o przeszłości naszych przodków.

Algis Uzdila

INSIGHT INTO A TREASURE TROVE OF NAMES (N-Z)

The article discusses the surnames of the Lithuanian-speaking residents of Seinai region. The names were undoubtedly formed on the basis of the Lithuanian language, and only in exceptional cases one can come across the names borrowed from foreign languages. The author tried to provide the greatest possible number of personal names. Yet, due to the fact that he did not have access to the census data, he had difficulties in collecting the full list. Local residential phonebooks from the Punksas, Seinai and Suvalkai areas as well as the city of Białystok served as his source material. The author also referred to his own memory to fill in the gaps for certain surnames.

Names are an interesting object of study from the perspective of linguistics. Lithuanian names are very old, yet surnames developed relatively recently in our region. Most of them were only established in the 17th and 18th centuries. Only surnames derived from either the ancient and now unused names or the nicknames are much older. The construction of the term 'surname' itself shows that it is a newer or a secondary 'product'. Accordingly, a word 'pavardė' itself (surname) in Lithuanian indicates that it goes after the name. The 'newer' character of surnames makes it easier to understand their origin. People are named just after birth, the surnames, however, are inherited from the male line of the family. Customarily surnames were derived from the characteristics attributed to a particular person – be it the father's name, occupations performed, places of residence, or some other characteristic features. Thus, to a large degree, surnames allow one to determine a social status of the ancestors.

When surnames were forming, Lithuania was not a sovereign country. Moreover, there was a lack of national official language.

Lithuanian names have had various distortions as a result of different dominant administration languages in Lithuania throughout history. First there were Old Church Slavonic and Latin languages, followed by Polish after the Union of Lublin and German, especially in the territory of Lithuania Minor (the Karaliaučius area) and Klaipėda, and finally Russian as a result of the annexation of the state. Close contact with other languages created the jargon in the Lithuanian language, which also found some reflection in the word formation, including surnames. Official surname forms currently used in Poland have also lost etymological transparency due to the officials' inability to write them correctly. Only the forms preserved in spoken Lithuanian are closest to their roots and allow us to determine their origin.

The author encourages the readers to take interest in surnames and the past of our ancestors written in them.